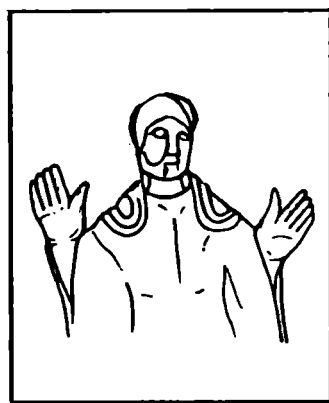

LITURGIA

Liturgia Sacra 3-4 (1995) 5-20

Ks. JAN JÓZEF JANICKI

MISTERIUM ADWENTU W TEKSTACH MSZAŁU RZYMSKIEGO

Sobór Watykański II poucza, że "dzieło naszego Odkupienia" dokonuje się przez liturgię, "szczególnie w oskiej Ofierze Eucharystycznej" (KL 2). To "zbawcze dzieło swego boskiego Oblubieńca" święta Matka Kościół obchodzi "przez cały rok w ustalonych dniach" (KL 102); rok liturgiczny staje się więc ustawicznym uobecnianiem i przeżywaniem przez Kościół tajemnic Odkupienia naszego Pana. Obchodząc w ten sposób "misteria Odkupienia, Kościół otwiera bogactwa zbawczych czynów i zasług swojego Pana tak, że one uobecniają się [...] w każdym czasie, aby wierni zetknęli się z nimi i dostąpili łaski zbawienia" (KL 102).

Adwent, którego teologię i duchowość chcemy odczytać z formularzy mszalnych, jest okresem rozpoczynającym rok liturgiczny, z biegiem którego "Kościół odśłania całe misterium Chrystusa, począwszy od Wcielenia i Narodzenia aż do Wniebowstąpienia, do dnia Zesłania Ducha Świętego oraz oczekiwania błogosławionej nadziei i przyjścia Pańskiego" (KL 102).

W ramach roku kościelnego, w cyklu niedziel, uroczystości, świąt, wspomnień, jak i okresów liturgicznych, aktualizują się i uobecniają wydarzenia zbawcze, które dokonały się raz tylko w konkretnych warunkach czasowo-

przestrzennych. "Cały czas obecny jest tylko przedłużeniem działania tajemnicy paschalnej Chrystusa na całą ludzkość żyjącą w kolejnych epokach historii i w coraz to nowych miejscach świata, przedłużeniem dokonującym się zwłaszcza poprzez liturgię Ofiary i Sakramentów, sprawowaną w ramach roku kościelnego"¹.

Misterium paschalne Chrystusa rozpoczęło się w Tajemnicy Wcielenia i Narodzenia, a dopełni się dla nas w "uczestnictwie w liturgii niebiańskiej, odprawianej w mieście świętym Jeruzalem, do którego pielgrzymujemy" (KL 8).

Kościół w swym nauczaniu wskazuje na podwójny charakter okresu Adwentu: jako czas przygotowania do uroczystości Narodzenia Pańskiego, przez którą wspominamy pierwsze przyjście Syna Bożego do ludzi, a także jako okres, w którym wspomnienie pierwszego przyjścia Chrystusa kieruje serca wiernych ku oczekiwaniu Jego powtórnego przyjścia na końcu czasów. "Z obu tych względów Adwent jest okresem pobożnego i radosnego oczekiwania"²

Tak przedstawia Adwent nauczanie Kościoła. A jaka jest wiara modlącego się Kościoła? Co mówią nam o przygotowaniu na przyjście Pana teksty mszalne tego okresu: zwłaszcza liturgia słowa i euchologia formularzy? Prezentowane tu rozważania są próbą syntetycznej odpowiedzi.

1. Liturgia Słowa a misterium Adwentu.

Wprowadzenie teologiczno-pastoralne do nowego Leksjonarza Mszałnego, gdy mówi o znaczeniu słowa Bożego w życiu Kościoła, podkreśla, iż "słuchanie Słowa Bożego przyczynia się do budowania i wzrostu Kościoła; godne podziwu dzieła, jakich Bóg niegdyś dokonał w historii zbawienia, prawdziwie uobecniają się w sposób mistyczny w znakach liturgii; Bóg na nowo posługuje się zgromadzeniem wiernych sprawujących liturgię, aby Jego słowo rozszerzało się i rozślawiało [...]. Słowo Boże głoszone podczas sprawowania Boskich misterii odnosi się nie tylko do obecnego stanu rzeczy, lecz także ogarnia przeszłość i przyszłość oraz wzbudza w nas tak głęboką nadzieję i pragnienie,

¹ S. Czerwik. *Odnova liturgii roku kościelnego*. KPD 46: 1970 s. 6; J. Janicki. *Misterium paschalne w Mszałe rzymskim Pawła VI*. Warszawa 1992 s. 37n; B. Tent. *Eucharystia-centrum i wypełnienie misterium paschalnego*. RBL 46: 1993 s. 148-156.

² *Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza rzymskiego*, n. 39. W: *Mszał rzymski dla diecezji polskich* (skrót = MRP). Poznań 1986 s. [70].

że żyjąc na tym przemijającym świecie, podążamy sercem tam, gdzie jest prawdziwa radość"³

W świetle powyższych słów nauczania Kościoła nietrudno zauważyć, jaką rolę ma do spełnienia Słowo Boże w naszym życiu. Słuchając tego, co w różnych okresach roku liturgicznego mówi do nas Pan, winniśmy być nie tylko Jego słuchaczami, ale tymi, którzy słowo wprowadzają w czyn (por. Jk 1, 22).

Adwentowa liturgia Słowa wyraźnie mówi o ważności tego okresu w życiu chrześcijanina. Ma to być okres przygotowania na przyjście Pana. Słowo Boże w sposób zrozumiały i wyraźny stawia przed naszymi oczami pierwsze przyjście Chrystusa i zaleca nam wczuć się w głód duchowy i tęsknotę do Zbawiciela, przenikające najszlachetniejszych i najlepszych ludzi. Ukazuje nam równocześnie przedziwny sposób wychowania, w którym Bóg przygotował ludzkość na przyjście oczekiwanego Mesjasza. Trzy charakterystyczne postacie obrazują drogę ludzi oczekujących Zbawiciela, pozostając nie tylko "historią", ale żywym przykładem dla terażniejszości i czasów przyszłych: prorok Izajasz, Jan Chrzciciel - "prorok znad Jordanu" i Najświętsza Maryja Panna.

a) Nauczanie proroka Izajasza.

Bardzo starożytna i powszechna tradycja przeznaczyła na okres Adwentu czytania z Księgi proroka Izajasza, ponieważ on bardziej niż inni prorocy uosabia tęsknotę i nadzieję narodu wybranego i ludzkości, charakterystyczną dla ludzi wszystkich czasów, a ponadto ukazuje przygotowywanie ludzi przez Boga na przyjście Mesjasza⁴.

Prorok Izajasz jest przedstawicielem wszystkich ludzi "sprawiedliwych", którzy z utęsknieniem oczekują Zbawiciela. "Obyś rozdarł niebiosy i zstąpił, przed Tobą skłębilyby się góry. Ani ucho nie słyszało, ani oko nie widziało, żeby jakiś bóg poza Tobą działał tyle dla tego, co w nim pokłada ufność. Wychodzisz naprzeciw tych, co radośnie pełnią sprawiedliwość i pamiętają o Twych drogach" (Iz 63, 19b; 64, 3). Podobnie i dzisiaj Prorok chce wzbudzić w sercach ludzi głęboką tęsknotę za Panem, który przyjdzie; stąd wołanie: "Niebiosy, spuście Sprawiedliwego jak rosę, niech jak deszcz spłynie z

³ *Wprowadzenie teologiczno-pastoralne do Lekcjonarza mszalnego* (= WTP-LM), n. 7.

⁴ Zob. A. Nocent. *L'avvento*. W: *Anamnesis. L'anno liturgico: storia, teologia e celebrazione*. Genova 1989 s. 193-202; P. Parsch. *Rok liturgiczny*. T.1. Poznań 1956 s. 16n; *Pascha nostrum*. Red. J. Charytański. Poznań 1966 s. 267-270.

obłoków, niech się otworzy ziemia i zrodzi Zbawiciela" (Iz 45, 8)⁵; "Powiedzcie małoduszny: Odwagi! Nie bójcie się! Oto nasz Bóg przyjdzie, aby nas zbawić" (por. Iz 35, 4)⁶; "Oto nasz Pan przyjdzie z mocą i oświeci oczy sług swoich" (Iz 40, 10)⁷; "Przyjdź Panie i nawiedz nas w pokoju, abyśmy się cieszyli wobec Ciebie z czystym sercem"⁸ Wołanie Proroka uwielokrotnia się w adwentowym śpiewie i modlitwie Kościoła: "Niebiosa, rośpuście nam z góry", "Oto Pan Bóg przyjdzie", "Spuście nam na ziemskie niwy"

Adwentowa liturgia Słowa ukazuje Boga jako dobrego Wychowawcę i Pedagoga, który stopniowo prowadził ludzi do Zbawiciela: od "protoewangelii", poprzez Noego, Abrahama, błogosławieństwo Jakuba, ofiarę Melchizedeka, przez Mojżesza, Dawida, Salomona aż do Proroków, z których "ewangelista" stał się Izajasz. I z tego stopniowego, wzrastającego objawiania się Boga, Kościół uczynił poniekąd zasadę liturgiczną, wyraźnie dostrzeganą w Adwencie⁹

Izajasz swoimi prorocत्वami ogłasza przyjście Zbawiciela i zapowiada nadejście czasów mesjańskich. Jest on największym prorokiem mesjańskim. Żaden z proroków Starego Testamentu nie przedstawił tak dokładnie osoby Mesjasza i powszechnego charakteru Jego Królestwa, jak Izajasz. Według jego prorocत्व Mesjasz to: - "Emmanuel" (Bóg z nami), narodzi się z Dziewicy¹⁰; otrzyma imię wyrażające Jego naturę i misję: Przedziwny Doradca, Bóg Mocny, Odwieczny Ojciec, Książę Pokoju¹¹; będzie jako potomek Dawida ("z pnia Jessego"), królem, napełnionym Duchem Pana, duchem mądrości i rozumu, duchem rady i męstwa, duchem wiedzy i bojaźni Pana, sprawiedliwym i wiernym¹².

⁵ Zob. Ant. na wejście IV niedz. Adw. i 1 czyt. śr. 3 tyg. Adw.

⁶ Ant. na Kom. III niedz. Adw.; 1 czyt. pon. 2 tyg. Adw.; 1 czyt. III niedz. Adw. "A"

⁷ Zob. Ant. na Kom. śr. 1 tyg. Adw.; śr. 2 tyg. Adw.; śr. 3 tyg. Adw.; por. 1 czyt. wt. 2 tyg. Adw.; 1 czyt. II niedz. Adw. "B"

⁸ Por. Ps 106 (105), 4n; Iz 38, 3 - Ant. na Kom. pon. 3 tyg. Adw.

⁹ Zob. A. Bergamini. *Avvento*. W: *Nuovo Dizionario di Liturgia*. Red. D. Sartore, A. M. Triacca. Roma 1984 s. 137-139.

¹⁰ Iz 7,14; zob. 1 czyt. 20 XII; Ant. na wejście 21 XII (MRP 27); Ant. na Kom. IV niedz. Adw. (MRP 22); Ant. na Kom. 18 XII (MRP 24); por. Ewangelia z 18 XII.

¹¹ Iz 9, 5; zob. 1 czyt. Narodzenie Pańskie. Msza w nocy; por. Ant. na wejście 23 XII (MRP 29); Ant. na wejście pt. 1, 2, 3 tyg. Adw. (MRP 7.14.21); Ant. na Kom. pon. 1,2,3 tyg. Adw. (MRP 3.10.17); Ant. na Kom. śr. 1,2,3 tyg. Adw. (MRP 5.12.19).

¹² Zob. Iz 11, 1-10, 1 czyt II niedz. Adw. "A" i 1 czyt. wt. 1 tyg. Adw.; por. Ant. na wejście 20 XII (MRP 26).

Czytania Pisma świętego ukazują, jak Bóg stopniowo, coraz jaśniej, objawiał ludzkości Zbawiciela. "Słowo Boże nieustannie głoszone w liturgii jest ciągle żywe i skuteczne dzięki mocy Ducha Świętego oraz objawia czynną miłość Ojca w jej niesłabnącej skuteczności w stosunku do ludzi" (WTP-LM 4).

Z mocą brzmi wołanie proroka Izajasza skierowane przez Kościół w liturgii do wszystkich: "Przygotujcie na pustyni drogi dla Pana, wyrównajcie na pustkowiu gościńce naszemu Bogu"¹³; Powiedzcie małodusznym: «Odwagi! Nie bójcie się! Oto wasz Bóg, [...] On sam przychodzi, aby was zbawić»" (Iz 35, 4)¹⁴

b) Misja Jana Chrzciciela.

Gdy czasy się wypełniły, Bóg zesłał właściwego zwiastuna, którego osoba i życie oraz nauczanie są przygotowaniem dróg przychodzącemu Panu. Jan Chrzciciel, chociaż nie przygotowuje ludzkości do narodzenia, lecz do publicznej działalności Jezusa, to jednak odgrywa wielką rolę w okresie adwentowym, gdyż Bóg uczynił go heroldem i zwiastunem pierwszego przyjścia Chrystusa Pana. Wezwanie Izajasza: "Przygotujcie drogę Panu, prostujcie ścieżki dla Niego" głosi ludziom Prorok znad Jordanu, wzywając wszystkich do nawrócenia i pokuty. Równocześnie zwiastuje obecność Zbawiciela i bliskość królestwa niebieskiego: "Nawróćcie się, bo bliskie jest królestwo niebieskie" (Mt 3,1)¹⁵ I chociaż Adwent jest "okresem pobożnego i radosnego oczekiwania" (ONRLK 39), to misja Jana Chrzciciela jest wezwaniem do prawdziwego odnowienia i zmiany życia.

Słowo Boże w liturgii Adwentu ukazuje Jana jako człowieka posłanego przez Boga, który przyszedł, "aby zaświadczyć o Światłości, aby wszyscy uwierzyli przez niego. Nie był on światłością, lecz posłanym, aby zaświadczyć o Światłości" (J 1, 7n, III niedz. Adw. "B"). Jan Chrzciciel podejmuje misję powierzoną niegdyś Izajaszowi: "Jam głos wołającego na pustyni: Prostujcie drogę Pańską, jak powiedział prorok Izajasz" (J 1, 23). "Przybędzie nasz król, Chrystus, Baranek zapowiedziany przez Jana" zapewnia nas antyfony na wejście z formularza mszalnego 18 grudnia. Chrystus Pan w liturgii słowa Adwentu sam potwierdza misję Jana Chrzciciela: "On jest tym, o którym napisano: Oto posyłam mego wysłańca przed Tobą, aby Ci przygotował drogę"

¹³ Iz 40, 3: 1 czyt. II niedz. Adw. "B" i 1 czyt. wt. 2 tyg. Adw.

¹⁴ 1 czyt 3 niedz Adw "A" i 1 czyt pon 2 tyg Adw; zob. Ant na Kom 3 niedz Adw (MRP 16).

¹⁵ Por. *Pascha nostrum*, s. 270-272; S. Burzawa. *Adwent*. Kraków 1994 s. 166.

(Łk 7, 27; czw. 3 tyg. Adw). Misja Jana Chrzciciela, tak jak kiedyś nad Jordanem, tak i dzisiaj koncentruje się, szczególnie w liturgii słowa, na głoszeniu wszystkim, że Jezus Chrystus jest oczekiwanym Mesjaszem, Zbawicielem świata. A kiedy "Bóg wypowiada swoje słowo, zawsze oczekuje odpowiedzi" (WTP-LM 6). Słowo Boże nieustannie głoszone w liturgii jest ciągle żywe i skuteczne dzięki mocy Ducha Świętego oraz objawia czynną miłość Ojca w jej niesłabnącej skuteczności w stosunku do ludzi" (tamże).

c) Bogarodzicielka Maryja w tajemnicy Adwentu.

Adwentowa liturgia słowa, a zwłaszcza czytania ostatniego tygodnia Adwentu, ukazują postać Dziewicy Maryi, Rodzicielki Boga i Pana naszego Jezusa Chrystusa. Wprowadzenie teologiczno-pastoralne do Lekcjonarza mszalnego mówiąc o liturgii słowa w Adwencie, stwierdza, iż: "W ostatnim tygodniu przed Narodzeniem Pańskim czyta się opis wydarzeń, które bezpośrednio przygotowały narodzenie Chrystusa, z Ewangelii według św. Mateusza i według św. Łukasza. Jako pierwsze czytanie dobrano w związku z Ewangelią teksty z różnych ksiąg Starego Testamentu, wśród których znajdują się niektóre ważne proroctwa mesjańskie" (n. 94).

Kościół na Soborze Watykańskim II pouczył nas, że "było wolą Ojca miłosierdzia, aby Wcielenie poprzedziła zgoda Tej, która przeznaczona została na matkę, by w ten sposób, podobnie jak niewiasta przyczyniła się do śmierci, tak również niewiasta przyczyniła się do życia. Odnosi się to szczególnie do Matki Jezusa, która wydała na świat samo Życie odradzające wszystko [...]. Maryja, zgadzając się na słowo Boże, stała się Matką Jezusa, a przyjmując zbawczą wolę Bożą całym sercem, całkowicie poświęciła sama siebie, jako Służebnicę Pańską, osobie i dziełu Syna swego [...] z wolną wiarą i posłuszeństwem czynnie współpracowała w dziele zbawienia ludzkiego"(KK 56).

Dzięki słowu Bożemu i nauczaniu Kościoła lepiej rozumiemy dlaczego Matka-Kościół zaleca nam "iść przez Adwent" z Bożą Rodzicielką Maryją. W Adwencie, w czasie przygotowania na przyjście Pana, najlepszym wzorem dla chrześcijan, w tym przygotowaniu i oczekiwaniu, jest Najświętsza Maryja Panna. Matka Najświętsza przyjęła do swego łona Zbawiciela świata, całkowicie Mu się poświęciła i pozostała z Synem w dziele zbawczym od chwili dziewiczego poczęcia aż do Jego śmierci (por. KK 57). Dlatego chrześcijanie gromadzą się podczas Adwentu na Mszy świętej ku czci Najświętszej Maryi Panny, na roratach. Dlatego też uroczystość Niepokalanego Poczęcia (8 grudnia) jest dla "adwentowego" Kościoła ważnym momentem tajemnicy zbawienia: wśród mroków grzechowych świata Ona jedna jako przeczysta

stanowi zapowiedź nowych czasów¹⁶ Maryja Niepokalana jest znakiem odkupionej ludzkości, najwspanialszym "owocem" zbawczego przyjścia Chrystusa; Maryja jest "wizerunkiem Kościoła, niepokalanej i jaśniejszej pięknnością Oblubienicy Chrystusa"¹⁷ "Chrześcijanie wnoszą oczy ku Maryi, która świeci całej wspólnocie wybranych jako wzór cnót. Rozmyślając o Niej zbożnie i przypatrując się Jej w świetle Słowa, które stało się człowiekiem, Kościół ze czcią głębiej wnika w najwyższą tajemnicę Wcielenia i coraz bardziej upodabnia się do swego Oblubieńca [...]. Stąd też i w swojej apostołskiej działalności Kościół słusznie ogląda się na Tę, co zrodziła Chrystusa, który po to począł się z Ducha Świętego i narodził z Dziewicy, aby przez Kościół także w sercach wiernych rodził się i wzrastał" (KK 65).

2. Euchologia adwentowa Mszału Rzymskiego.

Adwent w nauczaniu Kościoła ma podwójny charakter: jest czasem przygotowania do uroczystości Narodzenia Pańskiego, pamiątki pierwszego przyjścia Chrystusa Pana i zarazem jest czasem, w którym wspomnienie narodzenia Jezusa kieruje serca wiernych ku oczekiwaniu Jego powtórnego przyjścia na końcu czasów. Z obu tych względów Adwent jest okresem pobożnego i radosnego oczekiwania. Na pierwszy plan wysuwa się więc w czasie Adwentu przygotowanie do Narodzenia Pańskiego, a następnie oczekiwanie eschatyczne; w liturgii Eucharystii natomiast, w formularzach mszalnych, ta kolejność jest odwrotna¹⁸. Pierwsza połowa Adwentu podejmuje temat oczekiwania na powtórne, ostateczne przyjście Chrystusa; druga część Adwentu kieruje myśli wierzących na przygotowanie do Narodzenia Pańskiego (11-24 grudnia).

W nowym Mszału Rzymskim ten okres roku liturgicznego został w sposób szczególny ubogacony w nowe teksty modlitw, zwłaszcza w formularzach mszalnych na każdy dzień, które zostały wzięte z tradycji modlitwowej Kościoła, z najstarszych ksiąg liturgicznych, takich jak Sakramentarz z Werony, Gelazjański lub Gregoriański. Do nowej księgi liturgicznej Kościoła zostały wprowadzone dawne teksty euchologiczne, które poprzez pewne zmiany zostały przystosowane do nowych warunków życia wierzących. W każdej epoce Kościół pragnie wyrazić w modlitwach swoje przeżycia religijne, swoje odniesienie do

¹⁶ Zob. *Pascha nostrum*, s. 272-274; J. Drozd. *Maryja w roku kościelnym*. Kraków 1983 s. 38.

¹⁷ Prefacja o Niepokalanym Poczęciu NMP, (n.59), MRP 76.

¹⁸ Por. B. Nadolski. *Liturgika. Liturgia i czas*. T. 2. Poznań 1991 s. 111.

Boga i swoją świadomość teologiczną. Współczesny okres dziejów wyczulony jest na prostotę tekstu i jasność sformułowań, dlatego w starożytnych tekstach modlitw zmieniono niektóre trudne wyrażenia, a także opuszczono lub skrócono pewne sformułowania, dostosowując orację do struktury właściwej kolekcie mszalnej¹⁹ "W ten sposób Kościół, pozostając wierny swemu zadaniu nauczyciela prawdy i strzegąc «rzeczy starych», czyli depozytu tradycji, spełnia również obowiązek rozważania i roztropnego stosowania «rzeczy nowych»"²⁰

a) Eschatologiczna perspektywa Adwentu.

Modlitwa Kościoła zawarta w tekstach nowego mszału wyraża wiarę chrześcijan i ich rozumienie adwentowego przygotowania, które winno być najpierw zwrócone ku prawdzie o powtórным przyjściu Chrystusa na końcu dziejów ludzkości. Ta problematyka stanowi temat wielu kolekt pierwszych dwóch tygodni Adwentu. Powtórne przyjście Chrystusa Pana modlitwa mszału przedstawia w oparciu o dwie przypowieści związane z eschatyczną mową Jezusa: o czuwających sługach (Mt 24, 43-51; Mk 13, 33-37; Łk 12, 35-48) i o pannach roztropnych i nierozsądnych (Mt 25, 1-13).

Główne modlitwy formularzy mszalnych (kolekta, modlitwa nad darami, prefacja i modlitwa po Komunii), wyrażają potrzebę odpowiedniego przygotowania się na przyjście Pana kiedy "przyjdzie i zapuka do naszych drzwi" i kiedy zastanie nas czuwającymi. Modlitwy nowego mszału uczą postawy adwentowego oczekiwania: trzeba czuwać, czyli nie ustawać w wierze, nadziei i miłości; Pan winien "zastać nas czuwających na modlitwie i z radością głoszących Jego chwałę" (MRP 3). To ostatnie wyrażenie może być aluzją do panującego wśród chrześcijan przekonania, że Chrystus powróci podczas sprawowania niedzielnej liturgii. On przecież zawsze jest obecny wśród zebranych w Jego imię, a w dniu ostatecznym tę obecność ukaże wszystkim ludziom²¹ Wspólnota Kościoła winna oczekiwać przyjścia Pana "z wielką czujnością", pamiętając o pouczeniach swego Zbawiciela, iż na Jego spotkanie trzeba wyjść tak, jak uczyniły to roztropne panny: "ze światłem wiary i miłości" (MRP 14), co oznacza owe zapalone lampy w języku modlitwy mszału. Są to przede wszystkim "dobre uczynki", którymi przygotowujemy się "na spotkanie przychodzącego Chrystusa" Pozwolą nam one w "dniu sądu" zostać "zaliczonymi do Jego wybranych", którzy "posiądą Królestwo niebieskie" (MRP 2).

¹⁹ Por. J. Miazek. *Kolekty okresu Adwentu*. CT 49: 1979 n.4 s. 74.

²⁰ Por. Mt 13, 52.

²¹ J. Miazek. *Kolekty* s. 74.

Człowiek dążący do spotkania z Panem nie może zapominać o licznych przeszkodach, którymi są troski doczesne, złe skłonności i różne doświadczenia życia, niebezpieczeństwa grożące nam wskutek naszych grzechów, niewola zła i grzechu, znużenie, brak zasług, ciemności grzechu, brak mądrości w ocenie dóbr doczesnych²².

Chrześcijanin może uniknąć tych niebezpieczeństw, jeśli "nadprzyrodzona mądrość" będzie kształtowała nasze czyny i jeżeli będzie miało miejsce w naszym życiu poddanie się Bożej mądrości, która "doprowadzi nas do zjednoczenia z Chrystusem" (MRP 9). Teksty euchologiczne mszału uczą, iż chrześcijanin w Adwencie winien przyjąć postawę czuwania, trwania na modlitwie, pełnienia dobrych czynów i otwarcia się na Bożą mądrość, nie zapominając jednakże, iż ostateczne zbawienie jest darem Boga i tylko On mocą swojej łaski może przygotować nasze serca, "abyśmy byli godni wziąć udział w uczcie wiecznego życia" (MRP 5).

Modlitwa adwentowa mszału przedstawia życie wieczne jako ucztę, na której będziemy "mogli otrzymać pokarm niebieski z rąk Jezusa Chrystusa, gdy przyjdzie w chwale" (tamże). Euchologiczne porównanie życia wiecznego do uczty odpowiada czytaniom liturgii słowa omawianego okresu. Prorok Izajasz ogłasza zaproszenie na ucztę mesjańską, na której Pan Bóg otrze łyż z każdego oblicza i uraduje wszystkich uczestników tej uczty²³ Ewangelia przedstawia cudowne rozmnożenie chleba: Chrystus Pan ociera łyż i daje cudowny pokarm (Mt 15, 29-37).

W oczekiwaniu na przyjście Pana bardzo istotną sprawą jest wiara, która pozwala nam składać dary otrzymane dzięki Bożej dobroci. Odprawianie eucharystycznej Ofiary staje się wtedy dla nas "zadatkiem wiecznego zbawienia" oraz "sakramentem niosącym zbawienie"²⁴ Adwentowe przygotowanie na przyjście Pana winno być czasem nieustannego sprawowania Eucharystii, w której spełnia się ustanowiona przez Chrystusa eucharystyczna Ofiara Ciała i Krwi Zbawiciela i dokonuje się dzieło naszego zbawienia²⁵ Uczestnicząc we Mszy świętej możemy nauczyć się "mądrze oceniać dobra doczesne i miłować wieczne"²⁶ Przez udział w tym Sakramencie Bóg "nas, pielgrzymujących na

²² MpK pt. 1 tyg. Adw. (MRP 7); por. też MpK wt. 1,2 tyg. Adw. (MRP 4.11); Mp K II niedz. Adw. (MRP 9); Mp K pt. 2 tyg. Adw. (MRP 14).

²³ Zob. Iz 25, 6-10a; 1 czyt. śr. 1 tyg. Adw.

²⁴ Zob. Mnd I niedz. Adw. (MRP 2); Mnd 21 XII (MRP 27).

²⁵ Mnd III niedz. Adw. (MRP 16); Mnd śr. 1,2 tyg. Adw. (MRP 5.12); Mnd sob. 1,2 tyg. Adw. (MRP 8.15); por. KL 47.

²⁶ MpK II niedz. Adw. (MRP 9); MpK wt. 1,2 tyg. Adw. (MRP 4.11); MpK pt. 1,2 tyg. Adw. (MRP 7.14).

ziemi" podtrzymuje w drodze do nieba i uczy "całym sercem miłować to, co wieczne"²⁷

Sprawowanie Eucharystii przygotowuje nas na ostateczne spotkanie z Chrystusem: czyni nas "miłymi" Bogu i wyjednytuje "nam udział w wiecznym życiu" Syna Bożego, "który przez swoją śmierć zapewnił nam nieśmiertelność" (MRP 24). Tekst eucharystyczny wyraża tu istotę teologii Wcielenia Syna Bożego w odniesieniu do chrześcijanina: Jezus przyjął naszą ludzką naturę, a przez Swoją śmierć krzyżową, wybawił nas od śmierci wiecznej (por. KL 5). Tak więc tematyka eschatologiczna i bożonarodzeniowa skupiają się w centralnej prawdzie tego okresu, a mianowicie w przygotowaniu na przyjście Chrystusa²⁸ Uczestnicząc w sakramencie Eucharystii, który nas uwalnia od grzechów, chrześcijanin powinien "z czystym sercem" oczekiwać przyjścia Syna Bożego "w chwale" Powtórne przyjście Pana "w chwale" jest następstwem Jego pierwszego przyjścia w ludzkim ciele. Kościół raduje się w Adwencie przeżywając w liturgii wspomnienie przyjścia Syna Bożego w ciele, ale zarazem przygotowuje się na Jego przyjście na końcu dziejów, kiedy to wierzący otrzymają pełny udział w życiu wiecznym (mrp 27).

Teksty eucharystyczne mszału, mówiące o powrocie Chrystusa na końcu dziejów, znajdują swe streszczenie w zapewnieniu pierwszej prefacji adwentowej: "On ponownie przyjdzie w blasku swej chwały, aby nam udzielić obiecanych darów, których czuwając z ufnością oczekujemy" (MRP 18).

Nie bez znaczenia dla określenia postawy adwentowej chrześcijan jest forma gramatyczna wyrażen użytych w tekstach eucharystycznych mówiących o powtórny przyjsciu Chrystusa Pana. Modlitwy mszalne używają formy participium praesens: Chrystus "veniens", "pulsans"; a o postawie wiernych mówi się: *occurrentes, orationibus vigilantes, laudibus exultantes, festinantes, vigilantes*. Forma participium aktualizuje (uobecnia) przeszłość, umieszcza ją w terażniejszości. Powtórne przyjscie Chrystusa na końcu dziejów, staje się dla wierzących już obecne. Dla żyjącego w wierze Chrystus dnia ostatecznego jest Chrystusem przychodzącym zawsze²⁹

²⁷ MpK pon. 1,2 tyg. Adw. (MRP 3.10); MpK czw. 1,2 tyg. Adw. (MRP 6.13).

²⁸ Zob. J. Janicki. *Modlitwy nad darami Adwentu, Narodzenia oraz Objawienia Pańskiego w Mszałe Pawła VI*. CT 50: 1980 n.3 s.94.

²⁹ Zob. J. Miazek. *Kolekty* s. 75.

b) Historyczno-sakramentalny wymiar Adwentu.

Okres Adwentu jest czasem przygotowania wierzących do nadchodzącej uroczystości Narodzenia Bożego Syna (MRP 19). Liturgiczne wspomnienie przyjścia Jezusa na świat, czyli obchód "święta Narodzenia Twojego (Bożego) Syna", przynosi nam "łaski potrzebne w życiu doczesnym" i przygotowuje nas "do szczęścia wiecznego" Historyczny fakt przyjścia Syna Bożego na świat, uobecnia się w wymiarze sakramentalnym. "Historyczne tajemnice życia Chrystusowego są ludzką formą realizacji zbawiającej Trójcy, ponieważ były osobowymi czynami Boga-Człowieka. Dlatego też w chwalebnej egzystencji Pana są czymś co trwa i pozostaje na zawsze. Zbawcza tajemnica kultu, czyli akt odkupienia dokonany przez Chrystusa jest [...] rzeczywistością wiecznie aktualną w sposób chwalebny"³⁰ Rok liturgiczny jest zatem sakramentem aktualizującym i uobecniającym wydarzenia zbawcze, które się raz tylko dokonały w konkretnych warunkach czasowo-przestrzennych³¹

Modlitwy okresu Adwentu rozumieją "przyjście Pana" w szerokim kontekście misterium Wcielenia, Narodzenia i jego realizowania się w głoszeniu Ewangelii, w męce, śmierci i zmartwychwstaniu Zbawiciela i paruzji; przyjście Pana obejmuje całe dzieło zbawienia dokonane przez Chrystusa Pana.

Modlitwy mszału, zwłaszcza kolekty, ukazują przyjście Chrystusa jako wypełnienie odwiecznego planu zbawczego Boga, który wybawia człowieka "spod panowania grzechu i śmierci", "przez przyjście swojego Syna" Wyznając misterium Wcielenia Kościół prosi w pokorze o udział "w życiu Odkupiciela", w chwale zmartwychwstania (MRP 28).

Przyjście Chrystusa uczyniło nas "nowym stworzeniem" (MRP 18); ta prawda stanowi nawiązanie do nauczania Apostoła Narodów o chrześcijaństwie, który w sakramencie chrztu umarł i zmartwychwstał z Chrystusem, stając się "nowym stworzeniem" (2 Kor 5, 17). Zaakcentowanie tego paschalnego tematu ukazuje Adwent w perspektywie integralnej planu zbawienia, włączając go do obchodu misterium paschalnego Chrystusa, który "stanowi istotę kultu chrześcijańskiego"³².

Kościół jako "dzieło Bożego miłosierdzia" zanosi w Adwencie do Boga błaganie, aby przyjście Pana, które będzie celebrować uwolniło "nas od wszelkich skutków grzechu" (MRP 18). Przyjście Pana jako jedno z misteriów

³⁰ E. Schillebeck. *Chrystus - Sakrament spotkania z Bogiem*. Kraków 1966 s. 85.

³¹ Por. S. Czerwik. *Odnova liturgii* s. 7.

³² Paweł VI. *Pismo apostolskie zatwierdzające ogólne normy roku liturgicznego i nowy ogólny kalendarz rzymski*, 14 II 1969. W: MRP s. [64].

całego planu zbawienia jest zbawczym przyjściem dla nas, których "zasmuca [...] świadomość własnych grzechów" (MRP 20). Przejście to przynosi nam radość i nadzieję na powstanie z tych grzechów (MRP 24), a także niesie ze sobą wyzwolenie dla tych, których "od dawna przygniata jarzmo grzechów" (MRP 24). Chrystus, który raz przyszedł, przychodzi ciągle na nowo, i dlatego na uroczystość Narodzenia Pańskiego, która dokona się w liturgii, wierni podejmują wysiłek "przygotowania dróg Jednorodzonemu Synowi Bożemu", który niesie człowiekowi oczyszczenie serca i umocnienie w oddaniu się Bogu (MRP 13). Trzeba wszakże pamiętać, aby przygotowując "drogę Chrystusowi Panu" i oczekując "pocieszającej obecności niebieskiego Lekarza, Jezusa Chrystusa" nie ulec znużeniu płynącemu z naszej ludzkiej słabości (MRP 12). Wierni oczekując "z upragnieniem" przyjścia Syna Bożego, błagają, aby łaska Boża zawsze ich uprzedzała i nieustannie im towarzyszyła; tylko z jej pomocą mogą osiągnąć "owoce zbawienia w życiu doczesnym i wiecznym" (MRP 21).

Euchologia adwentowa podkreśla prawdę wiary o przynależności i jedności Wcielenia Syna Bożego z misterium paschalnym Chrystusa; bowiem "przez zwiastowanie anielskie poznaliśmy wcielenie Chrystusa", a z pomocą łaski, "przez Jego mękę i krzyż" zostaniemy "doprowadzeni do chwały zmartwychwstania" (MRP 22).

Modlitwy Kościoła ukazują w Adwencie Niepokalaną Dziewicę Maryję, która "za zwiastowaniem anielskim" przyjęła "odwieczne Słowo" i "przeniknięta światłem Ducha Świętego stała się świątynia Bożą"³³ Nasza adwentowa postawa winna się zatem wyrazić m.in. w tym, "abyśmy za Jej przykładem pokornie wypełniali" Bożą wolę. Skoro przez narodzenie Syna Bożego "z Najświętszej Dziewicy Maryi, zajaśniała przed całym światem" Boża potęga, chrześcijanin winien zachować "nienaruszoną wiarę w tajemnicę Wcielenia" i słać ją "z pełnym miłości oddaniem" (MRP 25). Czas liturgicznego obchodu święta Narodzenia Syna Bożego jest czasem miłosierdzia okazywanym "nam, niegodnym sługom" Pańskim przez "Słowo, które przyjęło ciało w łonie Maryi Dziewicy i zamieszkało między nami" (MRP 29).

Kościół przygotowuje się na obchód tajemnicy Wcielenia "Syna Bożego przez czystość serca" (MRP 10), a ponieważ przyjście Chrystusa na świat jest zesłaniem "wszystkim ludom ziemi" Zbawiciela, dlatego modlitwa Kościoła poleca, "abyśmy z radością oczekiwali święta Jego Narodzenia" (MRP 11). Zbawienie, którym obdarzył nas wszechmogący i miłosierny Bóg, polega na uwolnieniu od dawno przygniatającego nas jarzma grzechów. To "wyzwolenie"

³³ K 20 XII (MRP 26); kolekta odpowiada treści Ewangelii tego dnia: opis zwiastowania, Łk 1, 26-38.

dokonyuje się przez "nowe narodzenie" Syna Bożego" (MRP 24). Zrozumieliśmy się staję, kończące adwentowe oczekiwanie i przygotowanie, radosne wołanie modlitewne Kościoła: "Panie Jezu, przyjdź szybko i nie zwlekaj, aby radość z Twojego przyjścia podniosła na duchu ufających Twojej dobroci" (MRP 30).

c) Adwentowa Eucharystia - czasem zbawienia.

Adwentowa modlitwa mszalna Kościoła ukazuje przygotowanie na podwójne przyjście Pana jako czas zbawienia. Misterium Wcielenia jest pierwszym etapem naszego Odkupienia i dlatego Kościół składa Bogu "doskonale uwielbienie" sprawując eucharystyczną Ofiarę (MRP 28-29). W Eucharystii uobecnia się zbawienie zapoczątkowane we Wcieleniu: dary, składane przez Kościół a otrzymane od Boga, są przemieniane przez Boga "w Sakrament niosący zbawienie" (MRP 27). W sprawowaniu Eucharystii aktualizuje się zbawienie dokonane przez Chrystusa, bowiem "Bóg, który chce, aby wszyscy ludzie byli zbawieni [...] posłał swego Syna, Słowo Wcielone [...]. Jego bowiem człowieczeństwo zjednoczone z osobą Słowa było narzędziem naszego zbawienia. Dlatego w Chrystusie dokonało się nasze całkowite pojednanie z prześląganym Bogiem i otrzymaliśmy pełnię kultu Bożego [...]. Od tego czasu Kościół nigdy nie zaprzestawał zbierać się na odprawianie paschalnego misterium, sprawując Eucharystię, w której uobecnia się zwycięstwo i triumf Jego śmierci" (KL 5.6).

Sprawowanie eucharystycznej Ofiary staje się dla nas "zadatkim wiecznego zbawienia"³⁴ Kiedy Kościół składa Ofiarę Chrystusa, spełnia się w niej ustanowiona przez Pana "tajemnica Eucharystii i dokonuje się dzieło naszego zbawienia" (MRP 5.8.12.15.16.19). Wierni uczestniczący w Najświętszej Ofierze "z całym oddaniem", otrzymują "obfite łaski, zapewniające zbawienie duszy i ciała" (MRP 27). Czas Adwentu stanie się zbawienny, jeśli wierni "przez udział w Eucharystii" nauczą się "mądrze oceniać dobra doczesne i miłować wieczne"³⁵ Udział w tym Sakramencie jest dla nas, "pielgrzymujących na ziemi", podtrzymaniem "w drodze do nieba" i nauką miłowania całym sercem tego, co wieczne (MRP 2). Eucharystia daje nam udział "w wiecznym życiu" Syna Bożego, który "przez Swoją śmierć zapewnił nam nieśmiertelność" (MRP 24).

³⁴ Mnd I niedz. Adw. (MRP 2); zob. ponadto: Mnd 1 i 2 tyg. Adw. (MRP 3.10); Mnd czw. 1 i 2 tyg. Adw. (MRP 6.13); Mnd pon. i czw. 3 tyg. Adw. (MRP 17.20).

³⁵ Zob. MpK II niedz. Adw. (MRP 9); MpK wt. 1,2,3 tyg. Adw. (MRP 4.11.18); MpK pt. 1,2,3 tyg. Adw. (MRP 7.14.21).

Udział w Eucharystii stanowi doskonale przygotowanie do godnego obchodzenia "Święta Narodzenia naszego Zbawiciela": oczyszcza nasze serca, wzbudza w nas "pragnienie darów", których wkrótce nam udzieli (MRP 25); ponadto "przez udział w tej tajemnicy" otrzymujemy dary, "których wiara pozwala nam oczekiwać" (MRP 26). Jest to możliwe, ponieważ "Chrystus, zjawiwszy się jako arcykapłan dóbr przyszłych [...] nie przez krew kozłów i cielców, lecz przez własną krew wszedł raz na zawsze do Miejsca Świętego, zdobywszy wieczne odkupienie" (Hbr 9,11n).

Zbawienie, które przychodzi wraz z narodzinami Syna Bożego, sprawia, że okres Adwentu powinien być czasem intensywnego przygotowania na przyjście Pana, głównie przez uczestnictwo w zbawczej, eucharystycznej Ofierze, w której możemy "pokrzepić nasze siły chlebem z nieba" (MRP 23). Eucharystia jest potwierdzeniem opieki Boga, naszego Ojca, nad wiernymi, których karmi "Chlebem eucharystycznym" i sprawia, że cieszą się "prawdziwym pokojem" (MRP 26). Umocnienie przyjęciem Najświętszego Sakramentu pozwala, przez dobre uczynki, przygotować się "na spotkanie przychodzącego Zbawiciela" (MRP 28). Wierni, uczestniczący w adwentowej Eucharystii i nakarmieni "eucharystycznym Chlebem", mogą w Bożym pokoju, czuwający i gotowi wyjść na spotkanie umiłowanego Syna Bożego, gdy nadejdzie (MRP 29). Święta Narodzenia Syna Bożego można oczekiwać z wiarą, jeśli tylko bierzemy udział w Eucharystii i zostaliśmy "pokrzepieni Najświętszym Sakramentem" (MRP 30); nasz dobry Ojciec broni zawsze swojego ludu, "który uczestniczy w Najświętszej Ofierze" i obdarza obfitymi łaskami, zapewniającymi "zbawienie duszy i ciała" (MRP 27).

Adwentowe przygotowanie "na bliską już uroczystość naszego odkupienia" powinno wyrażać się także "przez modlitwę i chrześcijańskie życie" (MRP 24). Trzeba aby "z radością przygotować się na święta «Narodzenia Pańskiego», aby gdy przyjdzie, znalazł nas czuwających na modlitwie i pełnych wdzięczności"³⁶ Kościół prosi, aby Bóg okazał swoją potęgę i wspierał nas wielką mocą i aby Jego miłosierdzie przyspieszyło zbawienie, "które powstrzymują nasze grzechy" (MRP 6). Jedyne Pan, który przychodzi może nas wyzwolić "od niebezpieczeństw grożących nam wskutek grzechów"; to Jego potęga i moc nas zbawia (MRP 7).

Adwent powinien być dla chrześcijanina czasem gorliwego udziału w Eucharystii, jej przyjmowania, czuwania na modlitwie, pełnienia dobrych czynów, oczekiwania z wiarą, okresem oczyszczenia z grzechów, odejścia od

³⁶ II Prefacja adwentowa (MRP 110').

zła. To wszystko sprawi, że obchód Narodzin naszego Zbawiciela uczyni nas godnymi otrzymania zbawienia, które dopełni się w tajemnicy paschalnej.

d) Rola Ducha Świętego w misterium Adwentu.

Kontemplując misterium Wcielenia Syna Bożego i przeżywając je na nowo w liturgii, modlący się Kościół nie zapomina o roli Ducha Świętego w tajemnicy zbawienia. To właśnie Duch Święty sprawił, że Niepokalana Dziewica "przeniknięta światłem Ducha Świętego stała się świątynią Bożą" (MRP 26); Duch Święty "swoją mocą przeniknął Najświętszą Dziewicę Maryję" (MRP 22). Przez pośrednictwo Ducha Świętego Bóg uświęca dary składane na ołtarzu, aby stały się ofiarą "miłą i przyjemną" Bogu (MRP 22). Taka modlitwa Kościoła stanowi przykład epiklezy. Teologowie podkreślają, że pomiędzy ofiarą Kościoła tak uświęconą, a Nowo-narodzonym z łona Maryi istnieje ścisły związek, a nawet identyczność: chodzi bowiem o tę samą osobę narodzoną i ofiarowującą się Ojcu. Chodzi także o tę samą "żertwę ofiarną", którą Duch Święty utworzył w łonie Najświętszej Maryi i którą teraz Kościół przedstawia Ojcu Niebieskiemu na ołtarzu³⁷ Ten eucharystyczny tekst stanowi integralną całość z czytaniem liturgii słowa czwartej niedzieli Adwentu. Ewangelia dnia, we wszystkich trzech cyklach opisuje ogłoszenie dobrej nowiny Józefowi i Maryi (Mt 1, 18-24; Łk 1, 26-38) i zwiastowanie Najświętszej Maryi Pannie (Łk 1, 39-45); we wszystkich tych tekstach zbawcze działanie Ducha Świętego jest momentem fundamentalnym³⁸

Formularz eucharystyczny Mszy adwentowej z 17 grudnia wskazuje na dynamiczne działanie Ducha Świętego w Eucharystii. Jak Duch Święty sprawił, że "odwieczne Słowo przyjęło ciało w łonie Maryi Dziewicy", tak Syn Boży, który stał się człowiekiem, przez Eucharystię daje nam udział "w swoim Boskim życiu" (MRP 23). Bóg, mocą Ducha Świętego, uświęca "dary swojego Kościoła" (tę prawdę wyraża w Modlitwie eucharystycznej tzw. epikleza konsekracyjna) i wzmacnia oraz krzepi siły wiernych poprzez spożywanie "chleba z nieba" (epikleza komunijna). W tematyce tego tekstu eucharystycznego łatwo dostrzec związek z Ewangelią dnia, wziętą z Mt 1, 1-17, ukazującą rodowód Jezusa Chrystusa, Syna Dawida. Jezus Chrystus, tak ściśle powiązany z historią ludzką, jest prawdziwie chlebem życia, który zstąpił z nieba, aby

³⁷ T. Federici, A. Carideo. *Lo Spirito Santo nell'Anno liturgico. Annotazioni al Messale Romano di Paolo VI*, RL 62: 1975 s. 248; por. A. Nocent. *Celebrare Gesù Cristo, L'anno liturgico. L'Avvento*. Assisi 1976 s. 216-220.

³⁸ Zob. A. Nocent. *Celebrare*. s. 207-220.

każdy, kto spożywa ten chleb, nie umarł, ale żył na wieki (zob. J 6, 48-50). Kościół nasycony w Eucharystii Bożymi darami zwraca się do Boga z błaganiem, aby spełnił jego pragnienia i zapalił "ogniem Ducha Świętego" po to, abyśmy "zajaśniali jak żywe światła przed nadchodzącym Chrystusem" (MRP 24).

Czas Adwentu, jak pouczają nas teksty euchologiczne nowego mszału, winien być w życiu chrześcijanina czasem intensywnego przygotowania się na przyjście Pana, głównie poprzez udział w eucharystycznej Ofierze, w której pokrzepiamy nasze siły chlebem życia. Umocnieni Najświętszym Sakramentem oczekujemy z wiarą narodzenia Syna Bożego, by w ten sposób móc z radością uczestniczyć w Jego boskim, wiecznym życiu. Kościół raduje się dlatego w Adwencie z pierwszego przyjścia Chrystusa nie zapominając o Jego powtórny przyjściu w chwale. Uobecniając w liturgii przyjście Pana lud Boży przygotowuje się zarazem na ostateczne przyjście, kiedy to wierzący otrzymają pełny udział w "liturgii niebiańskiej, odprawianej w mieście świętym Jeruzalem, do którego pielgrzymujemy" (KL 8).

Adwent jest tym okresem, który otwiera rok liturgiczny (kościelny), i w którym w cyklu niedziel, uroczystości, świąt i wspomnień aktualizują się i uobecniają w sakramentalnych znakach, wydarzenia zbawcze, raz tylko dokonane w konkretnych warunkach czasowo-przestrzennych. Czas, w którym żyjemy jest przedłużeniem działania Chrystusa obecnego w Kościele, na całą ludzkość żyjącą w kolejnych epokach historii i we wszystkich miejscach świata; przedłużeniem dokonującym się zwłaszcza przez liturgię Ofiary eucharystycznej i sakramentów, sakramentaliów, roku liturgicznego i liturgii godzin.

Adwent przeżywamy wprawdzie co roku, ale w ciągle zmieniającym się wokół nas świecie. Rozpoznając "znaki czasu", wsłuchując się w głoszone w tym okresie słowo Boże i rozważając prawdy wiary zawarte w modlitwie (euchologii) Kościoła - winniśmy wciąż na nowo, z coraz głębszym zrozumieniem ale i "praktycznie" przeżywać czas oczekiwania na przyjście Pana, który nadchodzi. Marana tha!